СОНЕТИ ПОДІЛЬСЬКОЇ ОСЕНІ

СКАРГА

Ось на подільськім полі бурячник:
Немов окопи, кіпці та кагати.
Так, це війна! Кого ж перемагати
Так тужно кличе журавлиний крик?

А ось ідуть уславлені солдати —
Одне жіноцтво, куфайчаний шик.
Хоч би один — для запаху — мужик!
Ні, є один! Команду ж треба дати!

Ідуть жінки копати буряки,
Над ними журавлі летять у вирій,
Як чорні вітром зірвані хустки.

І чорна скарга ллється в пісні щирій,
І я боюся, щоб мої слова
Не заглушив пирій — гірка трава!

1969

ХЛІБ

Цей хліб, що світить на моїм столі,
Поборює мою печаль і втому;
Я сонця двигіт відчуваю в ньому,
Неначе пульс на власному чолі.

Безсмертний подих рідної землі
Заходить з хлібом до мойого дому.
І пахощами весняного грому
Бентежить хлібодайні мозолі.

Цей хліб на мене дивиться очима
Благальними, а я беру чепіль
Непощадимий, гострий, наче рима…

Я розтинаю хліб, як власний біль,
Як пісню скорбну із подільських піль,
Як мисль, що сяє в неба за плечима.

1972-2003

БЕРЕЗА

Береза, наче мати сивоброва,
Над стежкою в полях озимини
Стоїть чи йде поволі… Зупини,
Спитай, а де ж твоя рідня й діброва?

А може, й справді з-під Москви чи Пскова
На українські пагорби й лани
До сина, що поліг у дні війни,
Вона прийшла, як пісня колискова.

В блакиті, наче в світлі кришталю,
Я бачу, як сльоза тремтить на вії,
Як білі руки в'януть од жалю.

Не плач, березо, в людській безнадії,
Я, син калини, в сніговій завії
Тобі, як рідній, небо прихилю.

1972

ЯБЛУНЯ

Юрію Якутовичу

Щаслива яблуня! Надовкруги

Ті яблука, мов золоті собори, —
Живло добра, яке ніхто не зборе,
Шаленство материнської снаги.

Але від непомірної ваги
Галуззя рветься, падають підпори;
І ламлеться вона, мов серце хворе,
Скидаючи плоди, мов ланцюги.

Вона, як мати, молода й трудженна,
Кладе на землю зламані рамена,
Вмирає, хоч вмирати не пора…

Якби дерева й нас також навчили
Ламатись лиш від безуму добра,
Від щедрості, що понад людські сили!

1972

НИВА

Блищать росою довгі пасма нив,
Як скроні, побринілі сивиною.
Той шлях, що ним я в молодості снив,
Що звів мене з коханою маною,

Заорано. Рілля переді мною.
Розхристаний чубок стерні надгнив.
Здається: то під скибою масною
Похований русявий вітер жнив.

Стоги соломи в сповитках туману,
Мов айсберги, пливуть мені навстріть,
І надять душу хвилі океану.

Я йду та йду вже декілька століть,
Втопаю й на рятунок зву кохану,
Що деревом на обрії стоїть.

1972

ЗЕМЛЯ

Машину мив я вчора: з-під крила
Виборсував чорнозему букати —
Шляхи, що ними довелось блукати
Вночі коло подільського села.

Липка земля із рук моїх текла
І заливала рапуваті скати,
Немовби я зап'ястя мав розтяте,
І кров'ю захлиналася жила.

Втім, на долоні засвітила рана
Тим поблиском, що в полі спонадрана
На скибі залишають лемеші.

Так я відкрив, що полум'я любові,
Плачі і радощі в моїй душі —
Все з одності землі моєї й крові.

1972

НА ПОЛІ

Дві колії у чорній болотнечі,
Моторів монотонний вокаліз,
Отруйний дим буксуючих коліс,
Колгоспних водіїв похилі плечі,

Зелених оболоків мокрий ліс,
Вітрів студених пошуми смеречі,
Коралове сузір'я гечі-печі[1]
В сіянні сплаканих туманом сліз.

Як глечики, там буряки цукрові
На купищах. Там трудяться жінки,
Хоч люта мжичка їх пече до крові.

Там зашпори заходять у кістки,
Там носять гичку заспаній корові
І в мріях світ будують пастушки.

1971

ПРОЗОРІСТЬ

Стоїть, як мати, лагідна і чиста
Осіння днина в сяйві сивини.
Медово пахнуть стиглі тютюни,
Нанизані на шнури, як намиста.

Бринять, як море, зорані лани,
Над ними лине пісня тракториста.
В землі дзвенить пшениця золотиста
Під пальцями важкої борони.

Біжить весела дітвора зі школи,
Нестримна, як розгачена ріка,
Вирують сміхом голубі околи.

В повітрі потривоженість така
Тонесенька, як голка літака,
Що тягне білу нить за видноколи.

1972

ПІСНЯ

На фоні побліднілого блакиту
Конари чорні й ніби неживі.
Брунатне листя в темному рові —
Отіння мертвого дереворитy.

І раптом — пісня! Начебто до скиту
Ввірвались блискавиці грозові.
І злото покотилось по траві,
Що ожила, як плахта оксамиту.

Співали парубки біля млина,
Дзвонила пісня, наче кришталева
Сріберно вигнута озимина.

Від пісні пригорталися дерева,
І крізь далекі заосінні мрева
Я бачив, як всміхається весна.

1972-2003

ВЕСІЛЛЯ

Дуднить весілля. Круглі молодиці
Тонких, неначе хміль, парубчаків
Навколо себе в'ють, і блиск підків
У притемках присвітлює музиці.

Злітають із прадавніх рушників,
На щастя звінчаних, червоні птиці.
І рідна пісня, як бджола з косиці,
Бере з душі напої для віків.

Сп'янілі підлітки, хмільні дідуги
Однаковісінької повні туги —
За тим, що буде й що було давно.

А молодята у новій коморі
Невтомно розкорковують вино
І мріють лиш про сон в щасливій зморі!

1971

ЗОРІ

У плоть мою, не навчену літать,
Впиваються, неначе кігті, зорі.
То боронюсь від них у непокорі,
То в темряву ховаюся, як тать.

Неначе в звіра ніж — по рукоять —
Вганяю зір у простори суворі.
Та сліпить, наче рана в дикім створі,
Безмежності сліпуча непроглядь.

Нема зв'язку між космосом і мною!
Нічого кров не розповість мечу,
Сталь не пойметься мислю жизняною!

Та як надходить вечір і в очу
З'являються зірки за далиною,
Я, небесами пійманий, тремчу.

1971

ЗЕРНО

Мого життя не вистачить мені
Для діл, що їх у задумах лелію.

І не одну мою жагучу мрію
Зі мною поховають у труні.

Лежати з ними в пітьмі й тишині
Під кам'яним надгробком не зумію.
Рвучись у світ, у людську веремію,
Відроджуся в пшеничному зерні.

В його ядра вогненнім безконеччі
Заграють, як у безмірі світи,
Нездійснені жадання молодечі.

Я рідним полем вічно буду йти,
Не виймуть з мене сонця й доброти
Сльотаві дні, зимові холоднечі.

1972

БАЖАННЯ

Стою, мов явір, в огняній одежі,
Снігам навстріч несе мене земля;
В моїх думках згоряє мудра тля.
Сивіють іскри в скронях — із пожежі.

Такого зросту я дійшов, що межі
Свого життя побачив звіддаля.
Але не вище став за немовля,
Що вперше бачить сонячні мережі!

Живу, але скорботи печія,
Хоч палить, не дає горіти… Я
Не хочу вдруге жити в цій печалі.

Я хочу жити раз, але в огні,
Що палить душі плісняві й зів'ялі,
Вистрілює крильми з плечей мені!

1972

ДАЛИНА

Під хмарами згасає далина,
Як сивий лірник, сніг іде і грає.
Мене, як немовлятко, сповиває
І тісно в'яже музика сумна.

Втім, ясний звук до серця долина,
Серпанок сірий долу опадає.
Гей, розлетись, думок почварних зграє,
Нам сяє далеч, що пітьми не зна.

Хвилина смутку — це звичайне діло,
Та не вдягнути льодових заков
На викохане сонцем людське тіло!

Я — вічного вогню надійний схов,
А як помру, займеться в інших знов
Те, що в моїй душі палахкотіло.

1972

ОСІНЬ

На мене осінь хлинула, як павідь
На луг низький… Тікати я не міг…
Вона як жінка, що останній гріх
Їй за саме життя дорожчий навіть.

Не знає маски, в слові не лукавить
І не соромиться жадань своїх.
Як ті дерева — в неї голий сміх,
І голий плач, і гола щастя звабідь.

Я покорився їй — нехай вона
У мене переллє свою натуру,
До себе уподібнить, як жона.

Я радісно прийняв її зажуру,
Жахну відвертість, пристрасність похмуру, —
Та сниться все-таки мені весна!

1971

СОНЦЕ

Під вечір ти зникаєш, ніби в пущі,
Де сіється, як мжичка, сірий змрок,
І морок, наче пилюга морок,
Туманить очі, ще ясні, видющі.

У темряві, що ніби в'яже крок,
Стоїш ти, мов курчатко в шкаралущі,
Та головою небеса темнющі
Розвалюєш у визначений строк.

Тобі назустріч крізь вітри студені
Виходжу на посніжені поля
Стежками, що скриплять, немов ремені.

Жовтоголове і пухке пискля,
Дрімаєш ти в моїй широкій жмені,
Та вже парує серце і земля.

1971

НА ДОСВІТКУ

На досвітку гудуть мені сніги,
Тікає ніч від мене, як ворона.
Стоять дерева, ніби виногрона,
Обгризені вітрами довкруги.

А сонце йде на темні береги,
Печальне, ніби пісня похоронна.
І чорний човен сивого Харона
Пливе на склі ранкової юги.

Та, мов літак з тяжкого оболока,
Я вилітаю знову на блакить —
Геть видива осінні з-перед ока!

Я смерть згадав лише на те, щоб жить,
Щоб ця земля, зелена і широка,
Тісною стала, ніби творча мить.

1971

ТИША

Про тишу мріялось… Та ось вона
Опівночі мене вгорнути хоче;
В її тумані вірш мій шелескоче,
Як миша у мішечку борошна.

О тишино, ненависна й страшна,
Набита хмарами груднева ноче,
Не вродиш слово ти мені пророче,
Що блискавками небо розтина!

Я проклинаю ласку супокою,
Блаженство дорогої самоти,
Напоєне трутизною гіркою.

Жду ранку, шуму, крику, суєти,
Щоб, наче міст над прірвою гірською,
Сонет у громі серця возвести!

1972

СВІТЛО

Стікає світло, як вода зі скелі,
З небесної крутої висоти.
І сліпне той, хто хоче віднайти
Пощербину на сонячнім тарелі.

Коли тебе, немов струмки веселі,
Вмивають промені любові, ти
Сміливо їм відкрийсь до наготи
І ясністю залий душі тунелі.

Хай сонце в них шумить, немов обвал.
Твоя любов — довір'я ідеал,
Не обізвись до неї згірклим словом.

Іди назустріч їй і так зроби,
Щоб тайники ненависті й злоби
Для святощів любові стали сховом.

1972

ІНІЙ

Вночі з'явився іній на катранах,
На стомленому цвіті диких рож,

Повітря голубе прошив, як дрож,
Зібрався в падолах, як сіль у чанах.

Дуби в сріблом гаптованих каптанах
Подібні стали до старих вельмож.
А ти — на камінь мармуровий схож
У діамантах нетривких і таних.

Та день іде, і крем'яний покров
Зникає з дерева, з куща, з болота,
Неначе в них запульсувала кров.

А там на обрії кипить робота:
Немовби сонця золоті долота
Вирізьблюють для тебе серце знов.

1972

"РАБИ" МІКЕЛАНДЖЕЛО

Нема в Рабів облич, лишень тіла, —
Страшні створіння ці безумислові.
Чому ж творець покинув на півслові
Свій труд — Рабам не вирізьбив чола?

Невже забракло генію тепла,
Щоб оживити очі мармурові,
В камінні мозки влити світла й крові,
Збудити мисль із темного живла?

Ні, все в них є: слізьми промиті очі,
Думками й потом спалені лоби —
Про це говорять руки їх робочі.

Я чую ваше дихання, Раби,
Закуті в брилах крики боротьби,
Як рокотання грому в надрах ночі!

1976

БАТЬКО

Причулось наче цокання копит,
Ланців бряжчання в батьковому возі.
Я вибіг уночі надвір в тривозі,
Неначе совість кликнула на спит.

Грав на рокитах інею блакит,
Та не було нікого на дорозі.
О батьку мій, ти в кам'яній знемозі
Лежиш, згорівши, як метеорит!

Усе життя я доростати буду
До мудрості твоєї й доброти,
До висоти твого важкого труду.

Дай до пісень мені слова знайти,
Щоб не було в них плісняви ні бруду,
Згоріти дай у полум'ї мети.

1971

ПЕЙЗАЖ

Жінки співали на далекім полі,
Пливли в блакитних небесах пісні.
Стояв осінній вечір на стерні
В молодику — неначе в ореолі.

Як тихі промені в листках тополі,
Ряхтіли мрійно голоси в мені,
І проступали в неба глибині
Зірками рідні радування й болі.

Летіло, наче іскри з димаря,
Пожовкле листя з темної обочі,
І брався я вогнем, що не згоря;

Вдихав, як вітер, співанки жіночі,
Ширяв на золотих висотах ночі,
І серце в грудях билось, як зоря.

1971

РОЗДУМ

Ще не скінчилося празникування
В гостинах юності, а сивина
Бринить сама від себе, як струна,
Яку напнула в полі осінь рання.

Але в одвічнім дарі чудування
Моя душа прозориться до дна;
Любові сяйвом повниться вона,
Як сонцем плід у пору дозрівання.

Я не боюся, що на рінь тверду
Чи на колючі гостряки покосу,
Немов доспіле яблуко, впаду…

Вітаю день осіннього приносу,
Як оберну я в пісню стоголосу
Свою — до краплі — силу молоду!

1971

СОНЕТ

Стрункий сонет з'являється в уяві,
Неначе в лісі олень-злоторіг,
Чутливий і принадливий, як гріх,
Далекий, мов зоря в небесній мряві.

Як в намисли фальшиві і лукаві
Напрямувать його нестримний біг…
Він спиниться на схрещенні доріг,
Закаменівши в дешевенькій славі.

Відчується бетон в його статурі,
На голові засохнуть штурпаки,
Мов у спекотне літо кущ на мурі.

Все вичарує правда навпаки —
Він роги золоті, як блискавки
Думок, нестиме крізь віки та бурі.

1971

ДВІЙНИК

Той ліс, що я дитиною садив,
Гуде й шумить на кам'янім узгір'ї.
Там поселились невідомі звірі,
По ночах стогне загадковий див.

Там я гриби збирав і заблудив;
Тріщало гілля, ніби звук в ефірі…
За мною у моїй подобі й шкірі
Мені на пострах мій двійник ходив.

Він там живе, де темники оспалі,
Та якось я оглянувся в юрбі —
І стрілись наші погляди зухвалі.

Ми з ним у потаємній боротьбі:
Сміється він тоді, як я в журбі,
Як я сміюся — він тоді в печалі.

1972

РАНОК

Ще котить вітер листя по соші,
Як обруча палаючого диво,
А вже сльота з'їдає дні жадливо,
Немов іржа забуті лемеші.

Ще не змолола осінь, а в коші
Засипала зима багате мливо.
Спадає сніг повільно й терпеливо,
Біліють крила ниви і душі.

Я слухаю, як свищуть, ніби реї,
Антени на дахах у ніч бліду,
Як днина йде, подібна до лілеї.

Сивіючу, але ще молоду,
В долоні сонця голову кладу,
Неначе в руки матері своєї.

1972

ЗРІЛІСТЬ

Як бабиного літа срібні ниті,
Думки пливуть і світять оддалік,

Вливаюся в їх лагідний потік
Душею, ніби поблиском блакиті.

Де ж пристрасті мої несамовиті?
Де молодий вогонь, що серце пік?
Невже запорошився, наче тік,
Майдан мого життя в лискучім плитті?

Ні! Зрілість, наче сонце, надійшла.
Вона мене понад вершини й хлані
Несе в безмежнім світла океані.

Але яка хмільна пора була,
Коли згоряв я сто разів дотла
І воскресав, неначе бог, в коханні!

1972

ДЕДАЛ ТА ІКАР

— Моя дитино, синку мій Ікаре,
Хіба я не казав летіти в млі,
Триматися туману і землі,
Не рватися до сонця понад хмари?

— Ти все казав, та нездоланні чари
Польоту й висоти. Покинь жалі,
Бо ж я летів на справжньому крилі
І щастя знав, а не його примари.

— Дитя моє, ти за щасливу мить
Віддав життя, розбився на граніті,
А ми ж тікали від царя, щоб жить!

— О батьку, смерть — це не найгірше в світі;
На скелі краще падати, ніж гнить
В ярмі, при царськім золотім кориті!

1972

ЩАСТЯ

На пагорбі зеленім хата.
Криниця. Ясени. Автомобіль.
Стіл на подвір'ї. Пісня — предків біль.
Вишневоокі мальви — як дівчата.

На серці — спомин маминого свята,
А на устах — солодкий вітер піль.
Калач і сонце, місяць і чепіль,
Блакиті чарка — сподом синювата.

В усьому — щастя. Хміль буття. Роса
Привітно посміхається, аж диво.
День, як багаття, тихо погаса.

Грудь матері ссе немовля жадливо
І дивиться поважно в небеса,
Де мерехтять зірки, як вічне жниво.

1972

ЛЮБОВ

Час на байдужість обертає муку,
А тіло й кров — на камінь чи на мідь;
Ненависна ж мені одноманіть,
Де не буває світла ані звуку.

Не простягну ніколи доброхіть
Безжальній костомасі дружби руку.
Люблю життя, де повно сонця й грюку,
І ця любов моя на сто століть!

Я син землі, що родить хліб і мрію.
Вона безсмертя кожному дала,
Як рідну мову й правіків надію.

Збагну безмежжя неба і числа,
Добра відвертість і дволиччя зла,
Лиш смерті я повік не зрозумію!

1972

ГУСИ

Навсплячки гуси чапають додому,
Вдоволені та сповнені надій.
Вони напаслись на траві блідій,
Погрубшали в лінивстві молодому.

Десь журавлі летять крізь власну втому
І кличуть їх на шлях спасенний свій.
Дарма! Кого скував блаженний лій,
Той хоче спати в курнику глухому.

Не збудяться — хоч ти з гармати влущ!
Ідуть вони спокійно, по ранжиру,
За гусаком — у хлів плекати тлущ…

О брате мій, оспалий, повен жиру,
Чи бачиш ти з міщанських шкаралущ
Біля хліва наточену сокиру?

1972-2003

ДЗВІН

Якщо ти дзвін, то серце віддаєш
Шнурку на прив'язь, хоч воно залізне…
Не тільки титар, а й створіння злісне
За мотуз може сіпати. Авжеж!

Як ти поет, то в руки сам береш
Своє велике серце правдовісне,
Б'єш ним об зорі — хай од болю трісне,
Але хай скаже все, чим ти живеш!

І заздрості не май до того дзвона,
Що звук йому дається легкома,
Що збуджує його чужа припона.

Для твого серця в світі пут нема!
Воно само собою — світло й тьма,
Твої кайдани і твоя корона.

1972-2003

ЗАКІНЧУЮЧИ

Писав я ці сонети восени
В подільському селі на Тернопіллі.
Мов яблука чи груші пізньоспілі,
До снігу наливалися вони.

В них — зернятка душі, туманів сни,
Терпкого сонця соки стужавілі,
Але в плодах, що до зими на гіллі, —
Немає хробів ані гнилизни.

Благословенний будь, мій рідний краю!
Як дерево мале в гучнім саду,
Політок зимовий тобі складаю.

Нічого не жадаю, тільки жду,
Щоб знов підняти крону молоду
І розцвісти в зеленому розмаю.

1972